

Sekizinci Bölüm

Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikasını Anlamak

Ozan Örmeci*

Akdeniz'in kadim güçlerinden birisi olan Fransa, son birkaç yılda Emmanuel Macron'un Cumhurbaşkanlığında (2017-) Doğu Akdeniz'deki jeopolitik gelişmeler karşısında aktif politikalar geliştirmekte ve bu politikaların sonucu olarak da Türkiye ile bazı siyasi sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar, her iki ülkedeki siyasi liderlik ve kamuoyunu birbirleri aleyhinde yönlendirmektedir. Öyle ki, İstanbul merkezli Kadir Has Üniversitesi'nin yaptığı Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması'nın 2020 yılı verilerine bakıldığında, Fransa'nın İsrail'den sonra halk tarafından Türkiye'ye en az dost olan ülke olarak algılandığı görülmektedir.¹ Ayrıca her iki ülkede de, son dönemde, popüler basın-yayın organlarında birbirle-

* Doç. Dr., İstanbul Kent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.
E- posta: ozanormeci@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8850-6089.
Web sitesi: <http://www.ozanormeci.com.tr/>.

1 Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Grubu (2020), "Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması", Erişim Tarihi: 08.10.2020, Erişim Adresi: https://www.khas.edu.tr/sites/khas.edu.tr/files/inline-files/DPA2020_BASIN%5B1%5D.pdf.

rinin Cumhurbaşkanları aleyhine oldukça olumsuz haberler yayımlanmaktadır.²

Bu bölümde, Fransa'nın Doğu Akdeniz politikasına yön veren temel unsurlar açıklanmaya çalışılacak ve bu kapsamda Türkiye ile rekabete neden olan konular irdelenecektir. Bu doğrultuda, çalışmada, ilk olarak Fransa'nın Akdeniz politikası tarihsel süreçte ve yakın geçmişte kavramsallaştırılmaya ve açıklanmaya çalışılacak ve son dönem Fransız dış politikasında Akdeniz'e yönelik önemli bir girişim olarak dikkat çeken Akdeniz için Birlik (AİB) projesi değerlendirilecektir. Sonraki bölümde, Emmanuel Macron'un Cumhurbaşkanlığı döneminde (2017-) Fransa'nın benimsediği Doğu Akdeniz politikası, Cumhurbaşkanı Macron'un bu bölgeye yönelik olarak aldığı kararlar, verdiği demeçler ve bu konuda Fransa'da ve Türkiye'de yazılan raporlar, bilimsel makaleler ve analizler doğrultusunda analiz edilecektir. Sonraki bölümde, Fransa'nın Doğu Akdeniz politikasının Türkiye ile ilişkilere etkisi, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz, Libya ve Yunanistan'la ilişkiler şeklinde üç farklı ekseninde değerlendirilecektir. Bu bölümde, ayrıca, iki ülke ilişkilerini Doğu Akdeniz bağlamında geliştirmek için bazı somut önerilerde bulunulacaktır. Araştırma, bulguların özetleneceği "Sonuç" bölümüyle tamamlanacaktır.

Tarihsel Süreçte Fransa'nın Akdeniz Politikası

Akdeniz bölgesi hakkındaki çalışmalarıyla tanınan ünlü Fransız tarihçi Fernand Braudel, Akdeniz için "*Akdeniz aynı anda bin şeydir; tek bir manzara değil ama sayısız manzaralar, tek bir deniz değil ama denizler silsilesi, tek bir medeniyet değil ama birbirleri üzerine inşa edilmiş medeniyetler*" diye

2 Bu konuda bir analiz için bakınız; Ozan Örmeci (2020), "Fransa vs Türkiye: Artan Gerginlikleri Yorumlamak", *Uluslararası Politika Akademisi*, 08.09.2020, Erişim Tarihi: 06.10.2020, Erişim Adresi: <http://politikaakademisi.org/2020/09/08/fransa-vs-turkiye-artan-gerginlikleri-yorumlamak/>.

yazmıştır.³ Braudel'in bu sözüyle anlatmaya çalıştığı üzere Akdeniz, Fransa'nın jeopolitik algılamaları ve Fransız zihninde yakın, tanıdık, kendisine ait olan ve çok önemli bir bölgedir.⁴ Coğrafi konumu Ortaçağ döneminden itibaren Fransa Krallığını doğal olarak Akdeniz'in başat güçlerinden biri haline getirirken, 15. ve 18. yüzyıllar arasında Fransa, bu bölgede daha çok Osmanlı İmparatorluğu, Habsburglar, İspanya, Venedik ve Ceneviz gibi ülkelerle rekabet halinde olmuştur.⁵ Zamanla en büyük Katolik İmparatorluk haline gelen Fransa, bu dönemde bölgedeki hac yollarının kontrolü gibi dini sorumlulukları da üstlenmiştir. Kral I. François döneminde (1515-1547), henüz Habsburgların gölgesindeyken 1530'larda Kanuni Sultan Süleyman-I. François dostluğu veya “*zambak ve lale dostluğu*” ile Osmanlı ile Akdeniz'de bir ittifaka yönelen Fransa, böylelikle bu bölgedeki ticari faaliyetlerini güvence altına almayı ve en güçlü düşmanı Habsburglara karşı Osmanlı İmparatorluğu gibi güçlü bir müttefik bulmayı başarmıştır.⁶ İlerleyen yıllarda bölgedeki ticaret ağını korumasının yanı sıra, özellikle 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarında Napolyon Bonapart'ın iktidarı döneminde İngiltere'ye zarar vermek amacıyla Mısır seferine girişen Fransa, bu maceracı girişiminden olumlu sonuç alamamış ve Akdeniz'de İngiltere'ye meydan

3 Fransızca özgün ifade şu şekildedir: “*La Méditerranée est mille choses à la fois, non pas un paysage, mais d'innombrables paysages, non pas une mer, mais une succession de mers, non pas une civilisation, mais des civilisations entassées les unes sur les autres.*” Bakınız; Nathalie Ruffié & Philippe Gros & Vincent Tourret (2018), “Stratégies de sécurité en Méditerranée”, *Fondation pour la recherche stratégique*, Note no: 4, Ekim 2018, s. 9.

4 Schmid de Akdeniz'in Bradelien bir kavram olduğunu ve Fransız entelektüeller ve devlet adamlarınca geliştirildiğini düşünmektedir. Bakınız; Dorothee Schmid (2007), “Le retour des français ?”, *L'Harmattan / Confluences Méditerranée*, 2007/4, No: 63, s. 15.

5 Haydar Çakmak (2018), “Fransa'nın Akdeniz Politikası”, içinde Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker (ed.) *Akdeniz Jeopolitiği Cilt 1*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 516.

6 İsmail Ediz (2020), “Tarihsel Süreçte Doğu Akdeniz'de Güç Mücadelesi”, içinde Kemal İnat & Muhittin Ataman & Burhanettin Duran (ed.) *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları*, SETA Kitapları 60, s. 68.

okuma stratejisini rafa kaldırmıştır.⁷ Bu dönemde İngiltere ve Rusya ile birlikte 1827’de Navarin’de Osmanlı Donanması’nı yok eden Fransa, ayrıca Yunan İsyanına destek vererek ve Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimlerin hamisi gibi hareket ederek, Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasına destek veren çizgide politikalar uygulamıştır.

Cezayir’in 1832 yılındaki fethiyle birlikte, Fransa’nın Akdeniz’in hâkim gücü olma stratejisi başka bir aşamaya evrilmiştir.⁸ Korumasında tuttuğu Tunus ve Fas’tan farklı olarak, Cezayir’e yoğun nüfusunu ve devlet geleneğini de göndererek (öyle ki, Fransa 1830’lardan itibaren Cezayir’de Kuzey Afrika Genel Valiliği kurarak bu ülkeyi yönetmiştir⁹) tam anlamıyla yerleşen ve Kuzey Afrika’da koloncilik dönemini başlatan Fransa, İngiltere ile rekabet içerisinde olduğu bu dönem sonrasında, 1870’lerden itibaren yükselen Prusya’ya karşı İngiltere ile ittifak içerisine girmiştir.¹⁰ Ayrıca bu dönemden itibaren siyasi birliğini sağlayan İtalya da koloncilik yarışına katılmış ve Kuzey Afrika ve Akdeniz’de Libya (Trablusgarp) ve diğer bazı bölgelerde Fransa ile rekabet içerisine girmiştir. Rusya da sıcak denizlere inme stratejisi doğrultusunda bu dönemde bölgedeki etkisini arttırırken Fransa, İngiltere ve zaman zaman da Osmanlı ile ittifak içerisinde (Kırım Savaşı en önemli örnektir) Rus nüfuzunu ve yayılmacılığını engellemeye çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki dönemde ise Fransa, Akdeniz’de İngiltere üstünlüğünde daha çok kendi nüfuz alanlarını bu ülke ile uyumlu bir şekilde koruma ve genişletme amacı gütmüş ve Osmanlı topraklarının paylaşımına da (Şark Meselesi) Sykes-Picot Antlaşması ve sonrasında Mondros

7 a.g.e., s. 72.

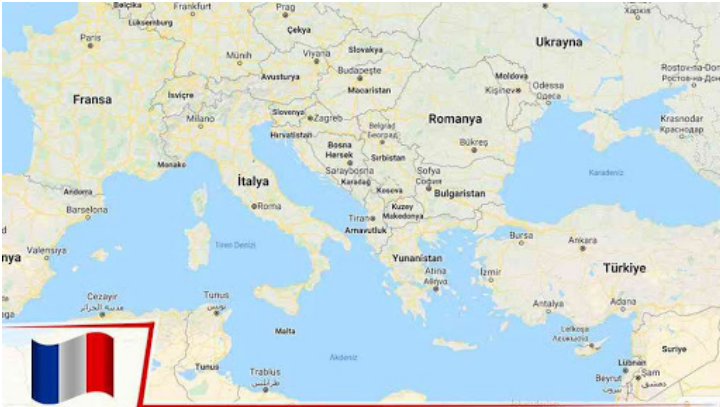
8 İlhan Aras & Akın Sağıroğlu (2018), “Fransa Dış Politikasında Akdeniz”, içinde Hasret Çomak & Burak Şakir Şeker (ed.) *Akdeniz Jeopolitiği Cilt 1*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, s. 523.

9 Eşref Hilmi Açık (2008), *Geçmişten Günümüze Türkiye-Fransa İlişkileri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, s. 330.

10 İlhan Aras & Akın Sağıroğlu (2018), “Fransa Dış Politikasında Akdeniz”, s. 523.

ve Sevr antlaşmaları ile aktif şekilde dahil olarak, Ortadoğu'da yeni güç merkezleri oluşturmuştur.

Aras ve Sağıroğlu'na göre, Akdeniz'in bir Fransız gölü haline getirilmesi ve burada Fransız hâkimiyetinin sağlanması, Napolyon Bonapart'tan 4. Cumhuriyet'e kadar (1804-1946) Fransız dış politikasında sabit bir hedef olmuştur.¹¹ 5. Cumhuriyet'in oluşmasından itibaren ise, Fransa'nın Cezayir'den çekilmesiyle birlikte bölgedeki gücünü daha çok ekonomik ve siyasi nüfuzu ve dil, kültür ve dini bağlarla dayalı yumuşak güç unsurlarıyla devam ettirdiği tespiti yapılabilir. Nitekim Fransa'nın özelde Kuzey Afrika ve genel olarak Akdeniz ülkeleriyle yoğun siyasi, ekonomik, kültürel ve toplumsal bağları devam etmekte olup, bu ülkelerden Fransa'ya yoğun bir göç akışı da yaşanmaktadır. Örneğin, Fransa'da nüfusun yaklaşık %10'luk bölümü Magrep (Mağrip) ülkeleri kökenli olup, Müslüman nüfus da en kalabalık ikinci inanç grubu durumundadır.¹²

Fransa ve Akdeniz¹³

11 a.g.e., s. 524.

12 a.g.e., s. 524.

13 *Savunma Sanayii Dergilik* (2020), "Fransa'nın da katılımıyla Doğu Akdeniz'de tatbikat!", 26.08.2020, Erişim Tarihi: 09.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.savunmasanayiidergilik.com/tr/HaberDergilik/Fransa-nin-da-katilimiyla-Dogu-Akdeniz-de-tatbikat>.

Yakın Geçmişte Fransa'nın Akdeniz Politikası

Fransa'nın Akdeniz bölgesine olan yoğun ilgisi, 5. Cumhuriyet döneminde de farklı yöntemlerle devam etmiştir. Charles de Gaulle'ün cumhurbaşkanlığı (1959-1969) döneminde, gideerek güçlenen dekolonizasyon rüzgârlarının da etkisiyle, Fransa, 1962 yılında Cezayir'den çekilmek ve bu ülkenin bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır. Ayrıca Süveyş Krizi (1956-1957) de, Fransa'ya -Birleşik Krallık'a benzer şekilde- Soğuk Savaş döneminde 20. yüzyıl başlarındaki gibi istediği gibi müdahaleler yapamayacağını ve dış politikasında ABD'ye tam olarak güvenemeyeceğini göstermiştir.¹⁴ Bu nedenle, Soğuk Savaş ortamında ABD ve SSCB gibi iki süper güç karşısında de Gaulle, Fransa'nın Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Akdeniz'de bölgesel gücünü korumaya ve Soğuk Savaş'ın iki büyük blok liderinin etkilerini sınırlamaya gayret etmiştir. Bu süreçte NATO üyesi olan Fransa, buna karşın ABD ile her koşulda ortak hareket etmeyecek ve kendi ulusal politikalarını sürdürerek, farklı bir Batılı müttefik görüntüsü arz etmiştir. Aras ve Sağıroğlu'na göre, de Gaulle, küreselcilik yerine bölgeselciliğe yaptığı vurgu, bölgedeki süpergüç çekişmelerini kendisi lehine manipüle etme girişimleri, İsrail'le uyumsuzluk ve bölgedeki Arap ülkeleriyle geliştirilen yakın ilişkiler ve Fransız liderliği etrafında Batı Akdeniz ülkelerinin yeniden gruplandırılması temelinde bir Akdeniz politikası benimsemiştir.¹⁵ De Gaulle, Akdeniz'e önem vermiş ama Akdeniz'de bir ittifakı gerçekçi bulmadığını "*Akdeniz ittifakı bir fikir, bir umuttur ama gerçekçi değildir*"¹⁶ diyerek belli etmiştir. Fransa'nın de Gaulle döneminde oluşturmaya başladığı Arap siyasetinin (*politique arabe*) merkezinde de esasen Akdeniz'deki gücünü pekiştirme düşüncesi bulun-

14 Eşref Hilmi Açık (2008), *Geçmişten Günümüze Türkiye-Fransa İlişkileri*, s. 111.

15 İlhan Aras & Akın Sağıroğlu (2018), "Fransa Dış Politikasında Akdeniz", ss. 525-526.

16 Edward A. Kolodziej (1971), "French Mediterranean Policy: The Politics of Weakness", *International Affairs*, Cilt 47, Sayı: 3, Temmuz 1971, Aktaran: İlhan Aras & Akın Sağıroğlu (2018), "Fransa Dış Politikasında Akdeniz", s. 525.

maktadır. Zira Lübnan ve Suriye gibi Fransa'nın Ortadoğu (*Moyen-Orient*) veya Yakındoğu (*Proche-Orient*) bölgesindeki en güçlü olduğu ülkeler de -ki bu ülkelerde 1923-1946 döneminde Fransız mandater yönetimi kurulmuştur- Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerdir. Dolayısıyla, Doğu Akdeniz ve Afrika'da Fransa'nın güçlü olduğu bölgelerin korunması (hatta kimileri bu yaklaşım için -bilhassa Afrika özelinde- “*pré carré*” ifadesini kullanmaktadır¹⁷), Fransa açısından 5. Cumhuriyet döneminde de Ortadoğu ve Kuzey Afrika politikasının temel unsurlarından birisi olmuştur.

Georges Pompidou (1969-1974) döneminde, Fransa, Avrupa-Arap Diyalogu'nun geliştirilmesini sağlamış ve Arap politikasına Avrupa Topluluğu (AT) içerisinde de bir temel oluşturmuştur.¹⁸ Haziran 1974'te 9 AT üyesi devletin Arap Ligi üyelerine gönderilen ortaklık talebi ile somutlaşan bu girişim, 31 Temmuz 1974 tarihi itibarıyla AT içerisinde resmi ve kurumsal bir yapı haline gelmiştir. Pompidou'nun selefi de Gaulle'ün Arap siyasetini daha da ileri bir aşamaya taşımasının temel sebebi ise ekonomiktir.¹⁹

Valéry Giscard d'Estaing (1974-1981) döneminde Fransa'nın Akdeniz politikasına dair önemli bir gelişme, Fas'la ilişkileri dengelemek adına Cezayir'le enerji temelli yeni ilişkiler (Fransız enerji şirketi Gaz de France ile Cezayir enerji şirketi Sonatrach arasında kurulan) geliştirmek olmuştur.²⁰ Ayrıca d'Estaing döneminde Paris'te 1980 yılında 18 Arap devletinin katılımıyla Arap Dünyası Enstitüsü'nün (IMA – *Institut du Monde Arabe*) kurulması ve Filistin Sorunu konusunda uluslararası hukuk ve iki devletli çözümün savunulmaya başlanması, daha çok eko-

17 Ozan Örmeci & Temmuz Yiğit Bezzmez (2019), *Fransa Siyaseti ve Dış Politikası*, İstanbul: Bilgesam Yayınları, s. 302.

18 İlhan Aras & Akın Sağıroğlu (2018), “Fransa Dış Politikasında Akdeniz”, s. 526.

19 Melek Fırat (2009), “Soğuk Savaş Sonrasında Fransa'nın Dış Politikası”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 64, Sayı: 1, s. 118.

20 İlhan Aras & Akın Sağıroğlu (2018), “Fransa Dış Politikasında Akdeniz”, ss. 526-527.

nomik gerekçelerle de olsa Fransa'nın Ortadoğu/Yakındoğu ve Akdeniz coğrafyasında Arap siyasetini derinleştirdiğini göstermektedir.²¹

François Mitterrand (1981-1995) döneminde, Arap dünya-sıyla ilişkileri dengelemek adına İsrail'le de yakın ilişkiler geliştirilmiş; ayrıca AB'nin genişlemesi sonucunda güç merkezi-nin giderek Almanya ve Birleşik Krallık'a kaydığı düşünülerek, Akdeniz'deki Fransız hâkimiyeti korunmaya çalışılmıştır.²² Sosyal demokrat bir siyasetçi olan Mitterrand, bölgede artan nü-fus ve bunun Avrupa'ya etkilerini de düşünerek, Fransa'nın ekonomik ve siyasal nüfuzunu özellikle Kuzey Afrika'da yük-seltmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Akdeniz Forumu (*Mediterranean Forum*) ve 5+5 Süreci (*5+5 Process*) gibi girişimler teşvik edi-lerek Avrupa Birliği de bu sürece dahil edilmiş (ki bu konuda 1981-1984 yılları arasında Fransa Dış İlişkiler Bakanı, 1985-1989 döneminde de Akdeniz Politikası ve Kuzey-Güney İlişkilerin-den Sorumlu Avrupa Komiserliği görevinde bulunan Sosyalist Partili/PS diplomat ve siyasetçi Claude Cheysson'un çabaları-nın etkili olduğu belirtilmektedir²³) ve bölgesel entegrasyon yolunda ilk adımlar atılmasına karşın, jeopolitik sorunlar ne-deniyse bu yönde fazla bir mesafe alınamamıştır.

Jacques Chirac (1995-2007) döneminde ise, Fransa'nın Akdeniz'e yönelik ilgisinin arttığı belirtilirken, ilişkilerin kişi-selleştirildiği ve "ayrıcılık ilişkisi" statüsünün çok sık dile ge-tirildiği yönünde eleştiriler olmuştur.²⁴ Bu dönemde özellikle Chirac'ın 8 Nisan 1996'da Kahire Üniversitesi'nde yaptığı ve Akdeniz medeniyetini konu alan konuşma oldukça yankı yarat-mıştır. Bu konuşmada, Mısır'ın Fransa açısından önemine vurgu yapan Chirac, ayrıca Avrupa-Akdeniz ortaklığını öne çıkarmış

21 Ozan Örmeci & Temmuz Yiğit Bezmez (2019), *Fransa Siyaseti ve Dış Politikası*, s. 327.

22 İlhan Aras & Akın Sağıroğlu (2018), "Fransa Dış Politikasında Akdeniz", s. 527.

23 Dorothée Schmid (2007), "Le retour des français ?", s. 16.

24 İlhan Aras & Akın Sağıroğlu (2018), "Fransa Dış Politikasında Akdeniz", s. 527.

ve Akdeniz Birliği konusunda ilk güçlü sinyalleri vermiştir.²⁵ Ateşoğlu Güney'e göre, Soğuk Savaş sonrasında Mitterrand'ın son yılları ve Chirac döneminden itibaren, Doğu Akdeniz'de varlık göstermek ve Kuzey Afrika ile Avrupa'nın güney ülkeleri arasında Fransa öncülüğünde bir işbirliği bölgesi oluşturmak Fransa'nın daimi bir makro stratejik hedefi olagelmış ve Barcelona Süreci, Akdeniz için Birlik ve Akdeniz G10'u (*Mediterranean G10*) gibi girişimler bu doğrultuda oluşturulmuştur.²⁶ Dorothée Schmid de, Akdeniz'in Fransız dış politikasında öncelikli bir konu haline gelmesinin 1990'lı yıllarda olduğunu vurgulamakta²⁷ ve bu dönemde Arap siyasetinin Akdeniz siyasetine dönüşmeye başladığına dikkat çekmektedir.²⁸ Ayrıca, Schmid'e göre, Fransız entelektüel ve devlet adamlarında Akdeniz algısı, -daha çok güç ve sahiplenmeye dayalı- "*Mare Nostorum*" (Bizim Deniz) fantezisi (ki bir dönem faşist İtalyan diktatör Benito Mussolini de bu kavramla Akdeniz'de başat güç olmayı hedeflemiştir) ile -fazla idealist algılanan- "büyük Akdeniz ailesi" (*la grande famille méditerranée*) miti gibi iki farklı anlayışın arasında bir çizgi gelişmiş/gelişmektedir.²⁹

Akdeniz için Birlik (AiB)

2007-2012 döneminde Fransa Cumhurbaşkanı olarak görev yapan Nicolas Sarkozy, Akdeniz için Birlik (AiB) (Fransızca özgün ismiyle *Union pour la Méditerranée*, İngilizce ismiyle *Union for the Mediterranean-UfM*) adlı yeni bir hükümetlerarası

25 Jacques Chirac (1996), "Discours de M. Jacques Chirac, Président de la République, sur la coopération culturelle, économique et technologique avec l'Égypte, sur la politique arabe de la France, sur la consolidation de la paix, et le développement économique du Proche-Orient, Le Caire le 8 avril 1996.", *Vie publique*, Erişim Tarihi: 06.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.vie-publique.fr/discours/158982-discours-de-m-jacques-chirac-president-de-la-republique-sur-la-cooper>.

26 Nurşin Ateşoğlu Güney (2020), "Batılı Ülkelerin Doğu Akdeniz Politikaları", içinde Kemal İnat & Muhittin Ataman & Burhanettin Duran (ed.) *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları*, SETA Kitapları 60, ss. 138-139.

27 Dorothée Schmid (2007), "Le retour des français ?", s. 14.

28 a.g.e., s. 15.

29 a.g.e., s. 15.

uluslararası kuruluş kurulmasını ön ayak olarak, görev yaptığı dönemde Fransa'nın Akdeniz politikasını somutlaştıran önemli bir girişimde bulunmuştur.³⁰ Sarkozy, Cumhurbaşkanlığı seçim kampanyası döneminde ilk kez gündeme getirdiği bu projeyi, “Akdeniz bizim sadece geçmişimiz değil, aynı zamanda geleceğimizdir” diyerek lanse etmiş ve Cumhurbaşkanı seçildikten sonra da bu projenin hayata geçirilmesi için büyük gayret göstermiştir.³¹ Sarkozy, dış politikasının merkezine koyduğu bu projeyi, “Akdeniz’i 12 asırlık bölünme sonrasında birleştirmek” olarak görmüş ve bunun aynı zamanda Samuel Huntington’ın “Medeniyetler Çatışması” tezine de alternatif olabileceğini düşünmüştür.³² Ancak Sarkozy’nin başta Fransa ve Akdeniz’e kıyaslı olan AB üyesi devletler ile Akdeniz’e kıyıdaş AB üyesi olmayan devletleri bir araya getirme amacıyla ve “Akdeniz Birliği” adıyla başlattığı girişim, zamanla AB üyesi diğer devletlerden gelen tepkiler nedeniyle tüm AB üyelerini de kapsayan bir formata dönüşmüş ve “Akdeniz için Birlik” (AiB) adını almıştır. AiB, François Hollande’ın Cumhurbaşkanlığı döneminde de (2012-2017) çeşitli projeler ve toplantılar vesilesiyle varlığını sürdürmüştür ve kurumsallaşmasını geliştirmiştir.

1 Aralık 2011 tarihinde üyeliği askıya alınan Suriye sayılmazsa günümüzde tam 41 üyesi bulunan³³ ve Libya’nın da gözlemci üye statüsünde üye olduğu birliğin amaçları, kuruluşun internet sitesinde; “istikrar”, “insani gelişim” ve “entegrasyon”

30 Kuruluş resmi web sitesi için bakınız; <https://ufmsecretariat.org/>.

31 Haydar Çakmak (2018), “Fransa’nın Akdeniz Politikası”, s. 518.

32 Dorothee Schmid (2007), “Le retour des français ?”, s. 19.

33 41 üye ülke şunlardır: Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti/Çekya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Yunanistan (27 AB üyesi ülke), Arnavutluk, Bosna Hersek, Cezayir, Fas, Filistin, İsrail, Karadağ, Lübnan, Mısır, Monako, Moritanya, Tunus, Türkiye, Ürdün (14 diğer ülke). Bakınız; UfM Secretariat, “Member States”, Erişim Tarihi: 17.10.2020, Erişim Adresi: <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/member-states/>. Suriye’nin üyeliği askıya alınmadan ve Brexit süreciyle Birleşik Krallık (İngiltere) AB’den ayrılmadan önce, kuruluşun üye sayısı bir dönem 43’e kadar yükselmiştir.

olarak açıklanmıştır.³⁴ Avrupa Birliği'nin 1995 yılında başlattığı Barcelona Süreci ve Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın (EU-ROMED) devamı niteliğinde bir girişim olan AiB, 13 Temmuz 2008 tarihinde Paris'te düzenlenen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi ile birlikte hayata geçirilmiştir.³⁵ 2010 yılında ise, İspanya'nın Barcelona şehrinde kuruluşun Sekreteryası oluşturulmuştur. Kuruluşun işleyişini düzenlemek için de AiB'in başına bir Genel Sekreter atanmıştır. Kuruluşun bugüne kadar 4 farklı Genel Sekreteri olmuştur. Bu kişiler; Mart 2010-Şubat 2011 döneminde görev yapan Ürdünlü diplomat ve siyasetçi Ahmad Masa'deh, Temmuz 2011-Ocak 2012 döneminde görev yapan Faslı diplomat ve siyasetçi Youssef Amrani, Mart 2012-Şubat 2018 döneminde görev yapan Faslı siyasetçi ve ekonomist Fathallah Sijilmassi ve Temmuz 2018'den beri görevde olan Mısırlı diplomat Nasser Kamel'dir.³⁶ Kuruluşun eşbaşkanlığını ise, AB adına AB Dış İlişkiler Servisi (*European External Action Service*) ile ortaklaşa olarak AB üyesi olmayan bir üye devlet -iki yıl süre için- üstlenmektedir.³⁷ 2008-2012 döneminde kuruluşun eşbaşkanları Fransa ile Mısır olurken, 2012 yılından itibaren AB adına AB Dış İlişkiler Servisi'nin bu görevi üstlenmesi anlayışı benimsenmiş, Mısır yerine de Ürdün bu görevi üstlenmiştir. 2012 yılında, Avrupa Birliği ile Ürdün'ün eşbaşkanlıklarında, kuruluşun ikinci aşamasına geçilmiş ve bugüne kadar kuruluş kapsamında 50 kadar önemli proje hayata geçirilmiştir.³⁸ 2016 yılında ise, kuruluşun üçüncü

34 UfM Secretariat, "Who we are", Erişim Tarihi: 17.10.2020, Erişim Adresi: <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/>.

35 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, "Akdeniz için Birlik (AiB)", Erişim Tarihi: 16.10.2020, Erişim Adresi: <http://www.mfa.gov.tr/akdeniz-icin-birlik.tr.mfa>.

36 UfM Secretariat, "History", Erişim Tarihi: 17.10.2020, Erişim Adresi: <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/history/>.

37 UfM Secretariat, "Structure", Erişim Tarihi: 17.10.2020, Erişim Adresi: <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/structure/>.

38 UfM Secretariat, "History", Erişim Tarihi: 17.10.2020, Erişim Adresi: <https://ufmsecretariat.org/who-we-are/history/>.

aşamasına geçilmiştir. 2016 yılı itibariyle kuruluşun gündemindeki somut bazı projeler şunlardır:³⁹

- Akdeniz’de kirliliğin önlenmesi,
- Üye ülkelerin halkları arasındaki etkileşim ve mal akışını hızlandırmak amacıyla deniz yolları ve kara yollarının inşası,
- Doğal afet ve insan kaynaklı felaketlerle mücadele için koruma programı geliştirilmesi,
- Alternatif ve yenilenebilir enerji projelerinin desteklenmesi,
- Slovenya ve Fas’ın Fes şehrinde Avrupa-Akdeniz üniversitelerinin kurulması,
- Akdeniz İş Geliştirme İnisiyatifi’nin oluşturularak, bölgedeki ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi.

2017 yılı Ocak ayında düzenlenen ve üye devletlerin Dışişleri Bakanları ve temsilcilerinin katıldığı İkinci Akdeniz için Birlik Bölgesel Forumu’nda ise, kuruluş adına önemli bir belge niteliğinde olan “Akdeniz için Birlik Eylem Yol Haritası” (*UfM Roadmap for Action*) ilan edilmiştir. Bu belgede; üye devletler arasındaki siyasi diyalogun geliştirilmesi, AiB aktivitelerinin bölgesel istikrar ve insani gelişimine katkısının sağlanması, bölgesel entegrasyonun teşvik edilmesi ve AiB’nin eylem kapasitesinin artırılması gibi önemli hedefler belirtilmiştir.⁴⁰

Ancak oldukça iddialı ve adeta AB’yi tamamlayacak bir yan proje olarak ve Fransa’nın liderliğinde oluşturulan AiB, bugüne kadar istenilen ölçüde geliştirilememiş ve siyasal ve ekonomik etkileri sınırlı olmuştur. Bunun temel nedeni ise, Fransa’nın bu

39 European Union External Action, “Union for the Mediterranean (UfM)”, Erişim Tarihi: 16.10.2020, Erişim Adresi: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/329/union-for-the-mediterranean-ufm_en.

40 UfM Secretariat, “UfM Roadmap for Action”, Erişim Tarihi: 17.10.2020, Erişim Adresi: <https://ufmsecretariat.org/wp-content/uploads/2017/10/UfM-Roadmap-for-action-2017.pdf>, s. 9.

girişimine başta Almanya olmak üzere diğer AB üyesi ülkelerin yeterli desteği vermemeleridir. Nitekim Almanya'nın dışında, İspanya ve İtalya gibi etkili AB üyesi Akdeniz ülkeleri de bu girişime bugüne kadar yeterli desteği sunmamışlardır. Çakmak'a göre, bu projenin Fransa liderliğinde ve AB'den bağımsız bir girişim olarak algılanması ve bu nedenle Almanya ile birlikte İtalya ve İspanya gibi Akdenizli AB üyesi ülkelerin projeye yeterli desteği vermemeleri bu konuda etkili olmuştur.⁴¹ Ayrıca, bölgede devam eden Suriye iç savaşı, İsrail-Filistin Sorunu, Kıbrıs Sorunu ve Doğu Akdeniz gerginliği gibi meseleler nedeniyle, kuruluşun temel amaçlarından olan bölgesel entegrasyon yolunda önemli engeller bulunmaktadır. Buna karşın, denilebilir ki, kuruluşun varlığı ve amaçlarının ne derece gerekli olduğu, bu meselelerin on yıllardır mevzubahis ülkelerin kendi girişimleri/etkileşimleri sonucunda çözülemesiyle de aslında bir anlamda ortaya çıkmıştır.

Emmanuel Macron Döneminde Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikası

Emmanuel Macron döneminde (2017-) Fransa'nın Doğu Akdeniz politikasını anlamak adına önemli bir yayın, Nathalie Ruffié, Philippe Gros ve Vincent Tourret tarafından 2018 yılı Ekim ayında *Fondation pour la Recherche Stratégique* (FRS) adına yayınlanan -ki bu kurumun Başkan Yardımcısı Bruno Tertrais, Emmanuel Macron'a 2017 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde başlattığı "*En Marche!*" hareketinin ilk günlerinden beri danışmanlık yapmaktadır⁴²- "*Stratégies de sécurité en Méditerranée*" adlı rapordur. Raporun "Coğrafi Giriş" başlıklı ilk bölümünde; Akdeniz'in 2,5 milyon kilometrekare bü-

41 Haydar Çakmak (2018), "Fransa'nın Akdeniz Politikası", ss. 518-519.

42 Vincent Jauvert (2017), "Ces diplomates qui s'activent pour Macron en coulisses", *L'OBS*, 18.04.2017, Erişim Tarihi: 11.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.nouvelobs.com/presidentielle-2017/20170418.OBS8155/ces-diplomates-qui-s-activent-pour-macron-en-coulisses.html>.

yüklüğündeki kıtalararası bir deniz olarak dünya deniz taşımacılığının %25'ine, petrol taşımacılığının %30'una ve turizm aktivitelerinin %31'ine ev sahipliği yapan çok önemli bir stratejik bölge olduğu vurgulanmış ve neredeyse kapalı bir deniz olan Akdeniz'e çıkış yolları Cebelitarık Boğazı, Çanakkale Boğazı ve Süveyş Kanalı olarak belirtilmiştir.⁴³ Raporun sonraki bölümlerinde ise, Akdeniz bölgesi, çeşitli altbaşlıklarda (Mağrip bölgesi, Doğu Akdeniz bölgesi, büyük dış aktörler, bölgedeki sorunlar) incelenmiştir.

Rapora göre, Mağrip bölgesindeki önemli siyasal meseleler; Cezayir-Fas rekabeti, Libya'daki iç savaşa bağlı olarak gelişen istikrarsızlık (terörizm ve cihatçı gruplar vs.) ve Arap Baharı sürecinde demokrasiye dönüşen Tunus'taki olumsuz siyasal ve ekonomik gelişmeler olarak sıralanmıştır.⁴⁴ Doğu Akdeniz altbaşlığında ise, bölgedeki önemli siyasal sorunlar; Türkiye'nin Osmanlı mirasını sahiplenerek bölgesel güce dönüşme çabaları, İran-Hizbullah eksenindeki Batı karşıtı Şii "direnış eksenı"nin girişimleri, İsrail'in İran-Hizbullah bloku ve Filistin direniş güçlerine karşı set çekme girişimleri ve Mısır'ın bölgesel hevesleri olarak belirtilmiştir.⁴⁵ Ayrıca, bu altbaşlıkta, bölgedeki yeni enerji keşiflerine de yer ayrılmış ve İsrail, Mısır ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi/Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu alandaki çabaları ve bölgedeki deniz yetki alanları ve münhasır ekonomik bölge çatışmalarına (Türkiye ile Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Güney Kıbrıs Rum Kesimi) değinilmiştir.⁴⁶ Sonraki bölüm olan büyük dış aktörler altbaşlığında; Rusya, ABD, Çin ve Körfez ülkeleri gibi önemli dış aktörlerin bölgedeki stratejik hedefleri

43 Bakınız; Nathalie Ruffié & Philippe Gros & Vincent Tourret (2018), "Stratégies de sécurité en Méditerranée", *Fondation pour la recherche stratégique*, Note no: 4, Ekim 2018, s. 11.

44 a.g.e., ss. 12-15.

45 a.g.e., ss. 16-18.

46 a.g.e., ss. 20-21.

açıklanmıştır.⁴⁷ Bir sonraki bölüm olan bölgedeki sorunlar alt-başlığında ise; silah kaçakçılığı, yasadışı uyuşturucu ticareti, düzensiz göç hareketleri ve yeni keşfedilen doğal kaynakların paylaşımı gibi sorunlar belirtilmiştir.⁴⁸

Bu doğrultuda rapor, Fransız hükümetine, AB Komşuluk Politikası, bölgeye yönelik olarak uygulanan NATO politikaları, Fransız ulusal politikaları ve Akdenizli komşu ülkelerle ilişkiler şeklinde farklı parametreler çerçevesinde ama entegre bir şekilde uygulanabilecek kapsamlı bir strateji geliştirilmesi amacıyla bazı öneriler yapmıştır.⁴⁹ Bu rapora da uygun düşecek şekilde Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un Akdeniz ve Ortadoğu/Yakındoğu'ya yönelik somut politikaları incelendiğinde, şu önemli tespitler yapılabilir:

- Genel ilke olarak, emekli Fransız Tuğamiral ve Akdeniz uzmanı Jean-François Coustillièr'e in ifadesiyle “*bölgedeki barış ve istikrara uygun koşulların oluşumuna destek verirken, aynı zamanda kendi çıkarlarını korumak*”⁵⁰
- Alain Frachon'un ifadesiyle “*kolonyal bağların açıklamaya yetmediği özel ilişkiler*”in kurulu olduğu⁵¹ Lübnan'ın istikrarını sağlayan ana aktör durumuna gelmek (Nitekim Macron, 2020 yılında Beyrut Limanı'ndaki büyük patlama sonrasında bu ülkeye gitmiş ve halk tarafından Lübnanlı politikacılardan daha büyük bir ilgiyle karşılanmıştır⁵²),

47 a.g.e., ss. 23-26.

48 a.g.e., ss. 26-29.

49 a.g.e., ss. 37-39.

50 Jean-François Coustillièr (2007), “Risques et menaces sur la France”, *L'Harmattan / Confluences Méditerranée*, 2007/4, No: 63, s. 25.

51 Alain Frachon (2020), « Entre la France et le Liban, la couleur des sentiments », *Le Monde*, 07.08.2020, Erişim Tarihi: 31.10.2020, Erişim Adresi: https://www.lemonde.fr/international/article/2020/08/07/entre-la-france-et-le-liban-la-couleur-des-sentiments_6048347_3210.html.

52 Timour Azhari (2020), “After deadly blast, Beirut residents look to Macron for relief”, *Aljazeera*, 06.08.2020, Erişim Tarihi: 31.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2020/08/06/after-deadly-blast-beirut-residents-look-to-macron-for-relief/>.

- İsrail’le iyi ilişkilerin devamını sağlamak için -bazı Yahudi akademisyenlerin bile tepki göstermesine ve Fransa’nın düşünce özgürlüğünün anavatanı olduğunu iddia etmesine karşın- antisyonizmi suç sayan bir yasanın kabul edilmesi⁵³,
- İsrail’le yakın ilişkilere rağmen, Filistin Sorunu’nda, genelde söylemsel düzeyde de kalsa, uluslararası hukuka ve Filistin Devleti’nin haklarına vurgu yapılarak, Arap sempatisinin -özellikle ticari menfaatlerin korunması için- kaybedilmemesi⁵⁴,
- Katar (Hindistan’dan sonra 2010-2019 döneminde Fransa’dan en çok silah alımı yapan ikinci ülke durumundadır), Suudi Arabistan (3. sıradadır), Mısır (4. sıradadır), Birleşik Arap Emirlikleri (5. sıradadır), Kuveyt (9. sıradadır) ve Fas (20. sıradadır) gibi ülkelere, bölgedeki siyasal fırsatlar değerlendirilerek yeni silah satışları gerçekleştirilmesi⁵⁵ -ki bu sayede Fransa’nın silah satışları 2019 yılında rekor seviyesindeki 8,3 milyar avro düzeyine yükselmiştir-⁵⁶,
- Mısır’da ve genel olarak İslam dünyasında, -2011-2014 Arap Baharı sürecinin aksine- demokrasi ve sivil yönetimlere ilkesel/ideolojik destek vermek yerine ulusal

jazeera.com/news/2020/08/06/after-deadly-blast-beirut-residents-look-to-macron-for-relief/.

53 Gizem Sade (2019), “Fransa’da Siyonizm karşıtlığının suç sayılması yasasına tepki: İsrail’in beklentilerini karşılıyor”, *Euronews*, 05.12.2019, Erişim Tarihi: 31.10.2020, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2019/12/05/dunya/fransa-da-siyonizm-karstliginin-suc-sayilmasi-yasasına-tepki-israilin-beklentilerini-karsi>.

54 Raşa Evrensel & Halime Afra Aksoy (2020), “Fransa Cumhurbaşkanı Macron Filistin Devlet Başkanı Abbas’ı Paris’e davet etti”, *Anadolu Ajansı*, 17.08.2020, Erişim Tarihi: 31.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransa-cumhurbaşkanı-macron-filistin-devlet-başkanı-abbasi-parise-davet-etti/1944041>.

55 Ministère des Armées (2020), « Rapport au Parlement sur les exportations d’armement de la France 2020 », Temmuz 2020, s. 110.

56 *a.g.e.*, s. 37. Bu noktada ayrıca Fransızların yeni nesil savaş uçağı Rafale’i pazarlamak konusunda son dönemde gayret içerisinde olduğu tespiti de yapılabilir ki, şimdilik sadece Mısır, Hindistan, Katar ve Yunanistan gibi ülkeler bu savaş uçaklarını hava kuvvetlerine katmıştır.

menfaatlere göre hareket edilmesi (örneğin, 2013 yılında Mısır'da kanlı bir darbe ile başa geçen Abdül-fettah el Sisi'ye destek verilmesi ve bu sayede bu ülkeye silah satışları gerçekleştirilmesi),

- Son yıllarda yükselen bir bölgesel güç haline gelen Türkiye'ye karşı Doğu Akdeniz'de Yunanistan-Kıbrıs Cumhuriyeti (Güney Kıbrıs Rum Kesimi)-İsrail üçlüsüne destek verilmesi ve Doğu Akdeniz'de Kıbrıs açıklarında enerji keşifleri yapan Fransız firması TOTAL'in çıkarlarının korunması,
- Fransa halen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesinden birisi olmasına rağmen, Paris'e uluslararası kamuoyunda genelde “*ikinci sınıf tren biletiyle birinci sınıf kompartmanda yolculuk yapan sorunlu ülke*” yakıştırmaları⁵⁷ yapıldığı için, dış politikada özellikle Akdeniz ve Afrika gibi bölgelerde -ABD'nin bölgeden çekilerek Asya-Pasifik'e yönelmesini de fırsat bilerek- aktivizme yönelmesi,
- “*Ekonomik dev, politik cüce*” durumundaki Almanya⁵⁸ ve siyasi etki anlamında ön planda olan Birleşik Krallık gibi müttefik ama aynı zamanda rakip ülkelere karşı Akdeniz bölgesinde üstünlük tesis edilmesi,
- Bölgedeki terörle mücadele ve siyasal istikrarsızlıkların Fransa'ya rakip olabilecek ülkelere karşı manivela/baskı unsuru olarak kullanılması (örneğin, IŞİD'le mücadele kapsamında PYD/YPG'ye destek verilerek, Suriye, İran ve Türkiye gibi ülkelere karşı koz elde edilmesi).

57 Ozan Örmeci & Temmuz Yiğit Bezmec (2019), *Fransa Siyaseti ve Dış Politikası*, s. 324, Aktaran: İlhan Aras (2017), “Fransa'nın Arap Baharı Politikası”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı: 2, s. 137.

58 Haydar Çakmak (2018), “Fransa'nın Akdeniz Politikası”, ss. 517-518.

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un son dönemde uygulamaya soktuğu Doğu Akdeniz politikalarını Fransa'da destekleyenler kadar eleştirenler de bulunmaktadır. Örneğin, « Le groupe de réflexions Mars » veya « Groupe Mars » adlı birçok önemli Fransız siyasetçi, araştırmacı ve uzmandan oluşan bir grup, Macron'un Doğu Akdeniz politikasına hararetle bir şekilde destek vermektedir. Bu grubun yaptığı analize göre; iki NATO üyesi olan Türkiye ile Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de karşı karşıya gelmeleri ve bu durumda NATO'nun nötralize olması nedeniyle, AB'nin kendi özerk savunma gücünü oluşturma vizyonuyla hareket etmesi⁵⁹ ve “kolektif savunma” anlayışı öngören AB Antlaşması'nın 42. maddesinin 7. fıkrası⁶⁰ gereği, AB üyesi olan Kıbrıs Cumhuriyeti (Güney Kıbrıs Rum Kesimi) ve Yunanistan'ı koruması gerekmektedir.⁶¹

Fransız düşünce kuruluşu IRIS'in Başkan Yardımcısı ve önemli bir Türkiye uzmanı olan Didier Billion ve *L'Opinion* gazetesinden Jean-Dominique Merchet gibi başka kişiler ise, Macron'un Doğu Akdeniz stratejisine eleştirel yaklaşmaktadır. Örneğin, Billion, Macron'un Doğu Akdeniz politikası ile Yunanistan'ın kısa bir süre önce Fransa'dan 18 adet Rafale jeti alması arasındaki bağlantıya dikkat çekerken, Merchet de -her ne kadar bu satışın Fransız savunma sanayii adına olumlu bir

59 Nitekim bir Avrupa Ordusu oluşturma amacıyla başlatılan PESCO girişimine de öncülük eden ülke Emmanuel Macron Fransa'sıdır.

60 Bu fıkra şu şekildedir: “Bir üye devletin ülkesinin silahlı saldırıya uğraması halinde, diğer üye devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. maddesine uygun olarak, bu devlete kendi imkanları dahilindeki tüm araçlarla yardım ve destekte bulunmakla yükümlüdür. Bu, belirli üye devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının özel niteliğine halel getirmez. Bu alandaki taahhütler ve işbirliği, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı üyesi olan devletlerin, kolektif savunmalarının temeli ve bunun uygulanma platformu olmaya devam eden Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı çerçevesindeki yükümlülüklerine uygun olur.” Bakınız; T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2011), *Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma*, Ankara: Ofset Fotomat, s. 25.

61 Le groupe de réflexions Mars (2020), “Pourquoi l'intervention de la France en Méditerranée orientale a été nécessaire”, *La Tribune*, 06.10.2020, Erişim Tarihi: 11.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.latribune.fr/opinions/pourquoi-l-intervention-de-la-france-en-mediterranee-orientale-a-ete-necessaire-858828.html>.

gelişme olduğunu belirtse de- 18 savaş uçağından ilk 9'unun Fransız Ordusu'ndan ayrılarak Yunanistan'a verileceğine (kalan 9'unun 2023'de yapılarak teslim edileceğı belirtiliyor) ve bu uçaklarının yerinin doldurulmasının zor olacağına vurgu yapmaktadır.⁶² Billion, ayrıca, Macron'un son dönemde Türkiye karşıtı çizgisinde çok ileri gittiğini fark ettiğini ve bu nedenle tansiyonu düşürmeye çalıştığını da iddia etmekte ve Doğu Akdeniz konusunda Türkiye'nin haklı bazı tezlerinin olduğunu vurgulamaktadır.⁶³ Billion'a göre Macron'un temel hatası ise, Doğu Akdeniz'de ABD'nin çekilmesinden doğan boşluğu Avrupa Birliği ile ortak bir politika geliştirmek yerine kendi başına hareket ederek doldurmaya çalışmasıdır.⁶⁴ Türk akademisyen Nurşin Ateşoğlu Güney de, Macron'un Libya'da Halife Hafter güçleri ve Suriye'de PYD/YPG gibi güçleri abartılan ve meşruiyetleri tartışmalı aktörlere destek vermesinin Fransa'nın bölgedeki ekonomik çıkarları ve Avrupa istikrarını açısından riskli olduğunu düşünmektedir.⁶⁵ Fransa'da yaşayan Türk siyaset bilimci Ahmet İnel ise, Macron'un politikasına yandaş veya karşıt pozisyon almadan, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de bazı konularda haklı olabileceğini kabul etmekte, ancak Türkiye'nin bölgeye savaş gemileri göndermesi ve NAVTEX ilan etmesi gibi girişimleri nedeniyle Fransa ve Avrupa kamuoyunda soruna neden olan taraf olarak algılandığına işaret etmektedir.⁶⁶

62 Ümit Dönmez (2020), "Des académiciens et journalistes français questionnent l'attitude irresponsable de Macron", AA, 16.09.2020, Erişim Tarihi: 10.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/fr/monde/des-acad%C3%A9miciens-et-journalistes-francais-questionnent-lattitude-irresponsable-de-macron-/1975125>.

63 Arzu Çakır (2020), "Türkiye Doğu Akdeniz'de Politik Hata Yapıyor", *Amerika'nın Sesi*, 19.10.2020, Erişim Tarihi: 20.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.amerikanin-sesi.com/a/turkiye-dogu-akdenizde-politik-hata-yapiyor/5627276.html>.

64 Çağrı Kasapoğlu (2020), "Doğu Akdeniz: Fransa, Yunanistan'a destek vererek ne yapmak istiyor?", *BBC Türkçe*, 16.09.2020, Erişim Tarihi: 30.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54175399>.

65 Nurşin Ateşoğlu Güney (2020), "Batılı Ülkelerin Doğu Akdeniz Politikaları", s. 141.

66 Arzu Çakır (2020), "Türkiye Doğu Akdeniz'de Politik Hata Yapıyor", *Amerika'nın Sesi*, 19.10.2020, Erişim Tarihi: 20.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.amerikanin-sesi.com/a/turkiye-dogu-akdenizde-politik-hata-yapiyor/5627276.html>.

Macron döneminde Fransa'nın dış politikasını daha iyi anlamak için, Fransa'nın bu bölgedeki çıkarlarını farklı düzeyde incelemek gerekir. Örneğin, Fransa uzmanı Türk Profesör Haydar Çakmak, Fransa'nın güncel Doğu Akdeniz politikasını oluşturan 4 önemli unsuru; 1-) Tarihi ve coğrafi nedenler (Akdeniz'in kadim güçlerinden birisi ve Akdeniz kültürünün temsilcisi olarak bölgede iddiasını koruyabilmek), 2-) Güvenlik nedenleri (Bölgede güvenlik riskleri oluşturan sorunlarla mücadele edebilmek), 3-) Ekonomik nedenler (Bölgedeki ekonomik menfaatlerini korumak) ve 4-) Politik nedenler (Bölgedeki ülkelerin modernleşmesi, kalkınması ve çağdaş rejimlere kavuşmasına yardımcı olmak) olarak sıralamaktadır.⁶⁷ Bu şablon Macron dönemi politikalarına uygulandığında; 1-) Fransa'nın bölgedeki askeri rekabette ön sıralarda kalmaya çalıştığı, 2-) Terör grupları ve illegal göç faaliyetleriyle mücadelede ön alabilmek için Akdeniz'de daha yoğun boy gösterildiği, 3-) Bölgede faaliyet gösteren Fransız enerji şirketlerinin ve bölge ülkelerine silah satışları gerçekleştiren Fransız savunma sanayii firmalarının çıkarlarının korunmaya çalışıldığı, 4-) Lübnan ve Tunus gibi Fransız kültürüne yakın ülkelerde modernleşme ve istikrarın teşvik edildiği görüşlerine ulaşılabilir.

Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikasının Türkiye ile İlişkilere Etkisi

Fransa'nın Emmanuel Macron döneminde parametreleri iyice netleşen ve daha da aktifleşen Doğu Akdeniz politikası, özellikle 2020 yılı içerisinde yaşanan gelişmelerle birlikte Türk-Fransız ilişkilerinde önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu konunun ilerleyen yıllarda derinleşebileceğine dair bazı öngörüler, 2018 yılında sunulan bir akademik bildiri de belirtilmiştir.⁶⁸

67 Haydar Çakmak (2018), "Fransa'nın Akdeniz Politikası", ss. 520-521.

68 Ozan Örmeci (2018), "Fransa-Türkiye İlişkileri", 15.11.2018 tarihinde İstanbul Gedik Üniversitesi'nde düzenlenen Fakülte Semineri'nde sunulan bildiri, İstanbul, Türkiye, Erişim Tarihi: 16.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.academia>.

Bunun sebepleri ise; her iki ülkenin de taleplerinde ısrarcı olmaları, Macron ve Erdoğan'ın hırslı ve iç politikada sıkıştıkları için yeni başarı arayışında olan iddialı liderler olmaları ve kamuoylarında da bu yönde görüşlerin ağır basmasıdır.⁶⁹ Kaytmaz ise, iki ülke lideri arasında son dönemde artan ve hatta Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Fransız mallarına karşı başlattığı gayriresmi bir boykota bile neden olan polemiklerin şu sebeplerden kaynaklandığını düşünmektedir:⁷⁰

1. 2017 yılında Irak'tan Türkiye'ye geçtiği sırada gözaltına alınan ve terörist olduğu gerekçesiyle 52 gün hapistede tutuklu kalan Fransız gazeteci Loup Bureau vakası,
2. 2018 Ocak ayında Erdoğan'ın Paris ziyareti sırasında iki liderin kameralar önünde atışmaları,
3. Türkiye'nin Afrin'e yönelik başlattığı Zeytin Dalı Operasyonu'na Cumhurbaşkanı Macron'un karşı çıkması,
4. Macron'un “*NATO'nun beyin ölümü gerçekleşmiştir*” sözüne Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın verdiği sert tepki,
5. Erdoğan'ın Macron'un Lübnan temaslarını “sömürgecilik” olarak değerlendirmesi,
6. Macron'un Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin artık bir partner olmadığına yönelik açıklaması,

edu/37781503/_%C3%96rmeci_Ozan_2018_Fransa_T%C3%BCrkiye_%C4%B0li%C5%9Fkileri_15_11_2018_tarihinde_%C4%B0stanbul_Gedik_%C3%9Cniversitesinde_d%C3%BCzenlenen_Fak%C3%BCltesi_Seminerinde_sunulan_bildiri_%C4%B0stanbul_T%C3%BCrkiye, ss. 18-19.

69 Hatta Charlie Hébdö terör saldırısı ile başlayan ve 2015-2016 döneminde Fransa'da etkili olan IŞİD terör dalgasının ardından 2020 yılı sonlarında yeniden Hz. Muhammed karikatürlerinin gündeme gelmesiyle başlayan radikal İslamcılık motifli terör saldırıları ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bu konuda terörden daha çok karikatür krizi üzerinde durması, Fransız kamuoyundaki anti-Türkiye ve anti-İslamcılık algısını yeniden güçlendirmiştir.

70 Yiğit Can Kaytmaz (2020), “Boykota götüren süreç: Erdoğan ile Macron arasındaki 7 kriz”, *Sözcü*, 27.10.2020, Erişim Tarihi: 06.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.sozcu.com.tr/2020/dunya/boykota-goturen-surec-erdogan-ile-macron-arasindaki-7-kriz-6098574/>.

7. Macron'un Azerbaycan'ın Ermenistan'la Dağlık Karabağ'daki mücadelesinde Türkiye aracılığıyla Suriye'den gelen cihatçı grupları kullandığını iddia etmesi.

Kıbrıs ve Doğu Akdeniz

Yıllardır adanın kuzeyinde kurulu olan ve sadece Türkiye tarafından tanınan KKTC ve güneyde AB üyesi olarak ve Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla adanın tamamını temsil eden GKRY'nin sonuçsuz kalan barış müzakerelerine sahne olan Kıbrıs, Doğu Akdeniz'deki adalar arasındaki jeopolitik ve jeostratejik konumu itibarıyla en önemli ada durumundadır. Öyle ki, başlıca deniz ticaret rotaları ve hava yolları üzerinde yer alması nedeniyle, Kıbrıs için genelde “*sabit bir uçak gemisi*” tabiri kullanılmaktadır.⁷¹ Kıbrıs'ın güneyinde Birleşik Krallık'ın (İngiltere) Ağrotur ve Dikelya'da iki askeri üssü bulunmakla birlikte, adanın kuzeyinde de KKTC toprakları içerisinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin askeri tesisleri bulunmaktadır. Ayrıca Fransa da, son yıllarda Mari'deki Evangelos Florakis Deniz Üssü'nü kullanmak ve buraya askeri amaçlı büyük gemilerini gönderebilmek için yeni tesisler inşa etmek hususunda Güney Kıbrıs Rum Kesimi hükümetiyle bir anlaşmaya varmıştır.⁷² Fransa ile Güney Kıbrıs Rum Kesimi arasındaki savunma işbirliği anlaşması 2017 yılında imzalanmış ve 2020 yılında yürürlüğe girmiştir.⁷³

71 Cihat Yayıncı (2012), “Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”, *Bilge Strateji*, Cilt 4, Sayı: 6, Bahar 2012, s. 5.

72 *Ekathimerini* (2019), “Cyprus, France reportedly agree on use of naval base”, 16.05.2019, Erişim Tarihi: 01.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.ekathimerini.com/240536/article/ekathimerini/news/cyprus-france-reportedly-agree-on-use-of-naval-base>. Rusya'ya ait savaş gemileri de Kıbrıs hükümetiyle varılan anlaşma sayesinde Güney Kıbrıs'ta limanlara kabul edilmekte ve bu durum ABD'nin tepkisini çekmektedir. Bakınız; *SputnikTürkiye* (2020), “ABD: Kıbrıs'ın Rus savaş gemilerini limanlarına kabul etmesinden memnun değiliz”, 03.11.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://tr.sputniknews.com/abd/202011031043144559-abd-kibrisin-rus-savas-gemilerini-limanlarına-kabul-etmesinden-memnun-degil/>.

73 *Naval News* (2020), “Defense Cooperation Agreement Between Cyprus And France Comes Into Force”, 06.08.2020, Erişim Tarihi: 01.11.2020, Erişim Adresi: <https://>

Anlaşmada Fransız donanmasının Kıbrıs'ın güneyinde doğalgaz araştırmaları yapan TOTAL firmasına ait gemileri de korumayı taahhüt ettiği belirtilmektedir.⁷⁴ Kıbrıs adası, hiç şüphesiz, bölgede askeri varlığı olan ülkeler için Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi coğrafyalara yakınlığı bağlamında çok önemli bir jeostratejik merkez durumundadır. Nitekim Türkiye, Kıbrıs'ın kuzeyinde Kıbrıslı Türklerin haklarını korumanın yanında, adadaki askeri varlığını anakaranın savunulması ve Doğu Akdeniz'de güçlü olunması bağlamında stratejik bir hedef olarak değerlendirmektedir. Buna karşın, Türkiye'nin 2004 yılında yapılan Annan Planı'na destek verdiği ve Kıbrıs'ta çözüme ilkesel olarak karşı çıkmadığı da hatırlanmalıdır.

Kıbrıs'taki askeri üsler⁷⁵

www.navalnews.com/naval-news/2020/08/defense-cooperation-agreement-between-cyprus-and-france-comes-into-force/.

- 74 Sina Kısacık & Fahri Erenel (2019), "Doğu Akdeniz Güvenlik Algılamaları Bağlamında, Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması (The Permanent Structured Cooperation – PESCO) ve Enerji Güvenliği Meselelerinin Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Olası Yansımalarını Anlamak", *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, Cilt 2, Sayı: 1, s. 68.
- 75 Tom Kington & Lucy Fisher (2019), "Cyprus seeks French military help in snub to 'distracted' UK", *The Times*, 17.05.2019, Erişim Tarihi: 06.11.2020, Erişim Adresi:

Fransa'nın Doğu Akdeniz bölgesinde Güney Kıbrıs Rum Kesimi ile işbirliği, ilk kez 2007 yılında bu ülkeyle imzaladığı savunma antlaşması ile başlamış; bu doğrultuda, Paris, Kıbrıslı Rumların bölgede enerji (doğalgaz) keşifleri yapması ve Mısır, Lübnan ve İsrail gibi kıyıdaş ülkelerle tek taraflı münhasır ekonomik bölge anlaşmaları imzalamasına siyaseten destek vermeye başlamıştır.⁷⁶ Bu bağlamda, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin 2000'li yılların başından bu yana Kıbrıs'ın münhasır ekonomik bölgeleri konusunda çeşitli ikili anlaşmalar yaparak, üyesi olduğu AB ve AB'nin Fransa ve Almanya gibi etkili ülkeleri ile Türkiye'yi karşı karşıya getirecek bir strateji doğrultusunda hareket ederek⁷⁷ bölgedeki etkisini arttırmayı amaçladığı belirtilebilir. Fransa ile Güney Kıbrıs Rum Kesimi arasında 2017 yılında imzalanan anlaşma da, aslında 2007 tarihli anlaşmanın daha güncel ve kapsamlı bir devamı niteliğindedir. Kısa bir süre önce, Fransa, Yunanistan, İtalya ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi ile birlikte bölgede bir askeri tatbikat da gerçekleştirmiş; bu tatbikata Türkiye de KKTC ile birlikte düzenlediği Şehit Yüzbaşı Cengiz Topel Akdeniz Fırtınası tatbikatı ile cevap vermiştir.⁷⁸ Fransa, Doğu Akdeniz'de KKTC'nin Türkiye ile yaptığı anlaşma ve Ankara'nın yaptığı sondaj ve arama faaliyetlerini ise "yasadışı" olarak değerlendirmekte ve bu konuda Türkiye'yi eleştirmektedir.⁷⁹ Ayrıca son günlerde Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin Yunanistan ve İsrail'le de bir

<https://www.thetimes.co.uk/edition/news/cyprus-seeks-french-military-help-in-snub-to-distracted-uk-xsfhx795q>.

76 İdlir Lika (2020), *Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki Tehlikeli Oyunu*, SETA Analiz, Ağustos 2020, Sayı: 330, İstanbul: SETA Yayınları, s. 10.

77 Sina Kısacık & Fahri Erenel (2019), "Doğu Akdeniz Güvenlik Algılamaları Bağlamında, Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması (The Permanent Structured Cooperation – PESCO) ve Enerji Güvenliği Meselelerinin Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Olası Yansımalarını Anlamak", s. 65.

78 Sina Kısacık & Gamze Helvacıköylü (2020), "Doğu Akdeniz'deki Enerji Temelli Güvenlik Gelişmelerinin Türkiye'nin Doğu Akdenizli Komşuları ve Küresel Güçlerle Olan İlişkilerine Yansımaları", *UPA Strategic Affairs*, Cilt 1, Sayı: 1, s. 128.

79 İdlir Lika (2020), *Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki Tehlikeli Oyunu*, s. 10.

savunma işbirliği anlaşması imzalaması dikkat çekici bir gelişme olmuştur.⁸⁰

Fransa'nın Doğu Akdeniz politikası, öncelikle 2010'lu yıllardan itibaren bu bölgede keşfedilen enerji kaynaklarından pay kapmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Fransız TOTAL firması, Güney Kıbrıs Rum Kesimi ile vardığı anlaşma sayesinde Kıbrıs'ın güneyinde birçok parselde doğalgaz arama ve sondaj faaliyetlerine devam etmektedir.⁸¹ Bu amacın yanında, Fransa'nın Doğu Akdeniz politikasına yön veren bir diğer önemli unsur da, Suriye, Kuzey Afrika ve Sahel bölgesindeki⁸² güvenlik risklerine karşı bu bölgede askeri ve ekonomik açıdan daha güçlü durumda olmaktır.⁸³ Fransa'nın Doğu Akdeniz politikasının üçüncü önemli unsuru ise, bölgedeki terörle mücadele imkânlarını değerlendirerek, Fransız çıkarlarına risk oluşturabilecek ülkeleri dengeleyecek stratejik hamleler yapmaktır. Örneğin, Fransa, -ABD'ye benzer şekilde- Suriye iç savaşı süresince IŞİD (DAEŞ) terör örgütüyle mücadeleyi fırsat bilerek, Suriye Kürtlerinin oluşturduğu ve terör örgütü PKK ile organik bağları bulunan PYD/YPG gruplarına destek vermeye başlamış ve bu sayede son yıllarda bölgesel bir güç haline gelen ve genel olarak Batı dünyası ve Fransa'nın çıkarları ile zaman zaman uyumsuz hareket eden Türkiye'yi çok rahatsız eden bir politikayı -ABD'ye benzer şekilde- uygulamaya sokmuştur.

80 Euronews (2020), "Yunanistan, İsrail ve Kıbrıs askeri işbirliğini güçlendiriyor", 13.11.2020, Erişim Tarihi: 13.11.2020, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2020/11/13/yunanistan-israil-ve-k-br-s-askeri-isbirligini-guclendiriyor>.

81 Yunus Furuncu (2020), "Doğu Akdeniz'de Türkiye Dışındaki Ülkelerin Hidrokarbon Arama ve Sondaj Faaliyetleri", içinde Kemal İnat & Muhittin Ataman & Burhanettin Duran (ed.) *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları*, SETA Kitapları 60, ss. 266-267.

82 Sahel bölgesi, Fransızlara özgü bir jeopolitik kavram olup, Afrika'nın Sahra kuşağının güneyinde kalan ve Senegal'den başlayarak, Moritanya, Mali, Nijer, Çad, Sudan ve hatta kısmen Nijerya, Burkina Faso ve Eritre'yi de içine alan coğrafyayı tanımlayan terimdir.

83 İldir Lika (2020), *Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki Tehlikeli Oyunu*, s. 9.

Doğu Akdeniz'deki enerji şirketleri ve faaliyet gösterdikleri parseller⁸⁴

Henüz taraflar arasında herhangi bir çatışma yaşanmamasına karşın, Doğu Akdeniz'deki anlaşmazlıklar son yıllarda Türk-Fransız ilişkilerinde ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Hatta 2020 yılı Haziran ayı içerisinde, Doğu Akdeniz'de NATO misyonu “*Sea Guardian*” (Deniz Muhafızı) kapsamında seyir halinde bulunan Fransız “*Courbet*” gemisi, Türk fırkateynleri tarafından tacize uğradığını (füze atışı öncesi son uyarı anlamına gelen radar kitlemesi yapılarak) iddia etmiş; ancak NATO tarafından hazırlanan 130 sayfalık raporda böyle bir sonuca ulaşılmayınca, Fransa, bu NATO görevinden çekildiğini

84 Fransız TOTAL firması, Kıbrıs'ın güneyinde 6.,7. ve 11. parsellerde sondaj çalışmaları yapmaktadır. Bakınız; Chloé Emmanouilidis (2019), “Gas in Cyprus: blessing or curse?”, *Osservatorio balcani e caucaso*, 14.01.2019, Erişim Tarihi: 08.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Cyprus/Gas-in-Cyprus-blessing-or-curse-191948>.

açıklamıştır.⁸⁵ Fransa, son dönemde bölgeye gönderdiği askeri gemileri de sıklaştırmaya başlamış ve bu şekilde adeta Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ni Türkiye ile olası bir çatışma durumunda koruyacağı algısını yaratmaya gayret etmiştir. Ancak Cem Gürdeniz, Fransa'nın bu tarz çabalarının (örneğin, Charles de Gaulle uçak gemisi Kıbrıs'a göndermek⁸⁶) ciddiye alınmaması gerektiğini; zira bu tarz sembolik adımlarla Türkiye gibi bölgede askeri açıdan dev durumunda olan bir ülkeye meydan okunamayacağını düşünmektedir.⁸⁷

Fransa'nın enerji devi TOTAL, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin -Kıbrıs Sorunu bugüne kadar çözülmemiş ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları konusunda tüm kıyıdaş ülkeler arasında bir anlaşma yapılmamış olmasına rağmen- birçok parselde enerji arama ve sondaj çalışmalarına aktif olarak dâhil olmuştur. TOTAL, İtalyan ENI firması ve Amerikalı (Exxonmobile, Noble Energy), İsraili (Delek), Güney Koreli (Kogas), Rus (Novatek), İngiliz (BG Group) ve Katarlı (Qatar Petroleum) diğer bazı enerji şirketleriyle birlikte, bu bölgede bazı enerji keşifleri yapmayı başarmıştır. Ancak Türkiye'nin bu anlaşmaları geçersiz sayması ve kendisinin dâhil olmadığı anlaşmaların hayata geçirilmesine izin vermeyeceğini açıklaması nedeniyle, bu konuda iki ülke arasında anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Özekin'e göre, Fransa, Doğu Akdeniz'de Güney Kıbrıs Rum Kesimi ile kurduğu yakın ilişkiler sayesinde bölgedeki ticari çıkarlarını ve askeri varlığını arttırmayı ummaktadır.⁸⁸ Öyle ki, Fransa,

85 *BBC Türkçe* (2020), "Akdeniz'de Türk-Fransız çekişmesi: NATO'da ilk raundu Ankara mı kazandı?", 01.07.2020, Erişim Tarihi: 07.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53255895>.

86 *Yeni Şafak* (2020), "Fransa uçak gemisini Kıbrıs'a gönderdi, ABD üs inşa etmeye başladı", 23.02.2020, Erişim Tarihi: 05.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.yenisafak.com/dunya/fransa-ucak-gemisini-kibrisa-gonderdi-abd-us-insa-etmeye-basladi-3526680>.

87 *CNN Türk* (2020), "Doğu Akdeniz'e gelen Fransız uçak gemisi Türkiye'ye bir mesaj mı vermek istiyor?", Erişim Tarihi: 08.09.2020, Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=tFkUru8QdFo>.

88 Muhammed Kürşad Özekin (2020), "Doğu Akdeniz'de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 16, Sayı: 33, s. 24.

Emmanuel Macron döneminde Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin PESCO (Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması) girişimine katılımını ve bu girişimin 8 programına dahil olmasını sağlamıştır.⁸⁹ Kısacık ve Erenel, NATO üyesi olan Türkiye Doğu Akdeniz'de durdurulmadığı için, AB'nin PESCO girişiyle Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan'ı Türkiye'ye karşı destekleme amacıyla olduğunu iddia etmektedirler.⁹⁰ Bu konuda BM Güvenlik Konseyi'nin önceki kararlarına dayalı olarak Güney Kıbrıs Rum Kesimi/Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenlik haklarını savunan Fransa karşısında, Türkiye ise, Kıbrıs Sorunu'nda çözümü Kıbrıslı Rumların reddettiği 2004 Annan Planı'nı gündeme getirmekte ve Kıbrıslı Türklerin temsil edilmediği Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yaptığı uluslararası anlaşmaların geçerli olmadığını savunmaktadır. Ayrıca bu noktada Türkiye'nin 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 3 garantör ülkesinden biri olduğu (Yunanistan ve Birleşik Krallık/İngiltere ile birlikte) ve Fransa'nın aksine Kıbrıs'a komşu bir devlet olduğu da unutulmamalıdır.

Fransa'nın Doğu Akdeniz politikası, Türk devlet adamlarınca son aylarda sert şekilde eleştirilmektedir. Örneğin, Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar, Macron'un Kıbrıs Cumhuriyeti ve Yunanistan'la Doğu Akdeniz'de yakın işbirliği kurmasının Fransa iç politikasındaki gelişmelerden kaynaklandığını ve Macron'un kendi başarısızlığını örtmek için Türkiye karşıtı bir politika izlediğini düşünmektedir.⁹¹ BBC için bu ko-

89 Ozan Örmeci & Sina Kısacık (2020), "Cutting the Gordian Knot: Turkish Foreign Policy Towards Cyprus During AK Party Era (2002-2020)", *Studia i Analizy Nauk Polityce*, Sayı: 1 (2020), ss. 49-50.

90 Sina Kısacık & Fahri Erenel (2019), "Doğu Akdeniz Güvenlik Algılamaları Bağlamında, Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği Savunma Anlaşması (The Permanent Structured Cooperation – PESCO) ve Enerji Güvenliği Meselelerinin Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerine Olası Yansımalarını Anlamak", s. 66.

91 DW *Türkçe* (2020), "Akar: Haklarımızdan vazgeçilmesi söz konusu değil", 13.09.2020, Erişim Tarihi: 31.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/akar-haklar%C4%B1m%C4%B1zdan-vazge%C3%A7ilmesi-s%C3%B6z-konusu-de%C4%9Fil/a-54911502>.

nuda bir makale kaleme alan Çağıl Kasapoğlu ise, Fransa-Türkiye gerginliğinde kimilerine göre Erdoğan-Macron kişisel rekabetinin de etkili olduğunu, ancak aslında Fransa'nın Sarkozy döneminden beri Akdeniz'de başat güç olma hedefinin bulunduğu ve son dönemde bölgedeki aktivizmi artan ve "Mavi Vatan" doktrini ile bölgedeki heveslerini ilan eden Türkiye'nin de Fransa'yı rahatsız ettiği tespitini yapmakta ve bu konuda Paris Ulusal Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü'nden (INALCO) tarihçisi Joëlle Dalègre'in uzman görüşlerine başvurarak, Fransız Cumhurbaşkanı'nın Akdeniz'de varlık göstermeye bir anlamda kendilerini zorunlu hissettiklerinin altını çizmektedir.⁹² Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hami Aksoy ise, Macron Fransa'sının "*Libya'da darbecileri, Suriye'de teröristleri, Doğu Akdeniz'de ise 'buranın tek sahibi benim' anlayışıyla hareket edenleri*" (Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan'ı kastediyor) desteklediğini açıklayarak, bu ülkeyi kendisini "*dev aynasında görmek*" ve "*akılcı hareket etmemek*" ile eleştirmektedir.⁹³

Bu eleştirilere karşın, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, bu konuda ülkesinin politikalarını haklı görmekte ve Türkiye'nin politikalarını da sert bir dille eleştirmektedir. Örneğin, Macron, Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanları ve münhasır ekonomik bölgeler konusunda tüm bölge ülkeleri arasında henüz bir anlaşma olmamasına karşın, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hareketliliğini "*Yunan ve Kıbrıs Rum taraflarının*

92 Çağıl Kasapoğlu (2020), "Doğu Akdeniz: Fransa, Yunanistan'a destek vererek ne yapmak istiyor?", *BBC Türkçe*, 16.09.2020, Erişim Tarihi: 30.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54175399>.

93 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020), "SC-67, 23 Temmuz 2020, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un GKRY Lideri Anastasiadis ile Ortak Basın Toplantısında Doğu Akdeniz'e İlişkin Yaptığı Açıklama Hakkındaki Soruya Cevabı", 23.07.2020, Erişim Tarihi: 31.10.2020, Erişim Adresi: http://www.mfa.gov.tr/sc_-67_-fransa-cumhurbaskani-emmanuel-macron-un-gkry-lideri-anastasiadis-ile-ortak-basin-toplantisinda-dogu-akdeniz-ile-iskin-yaptigi-aciklama-hk-sc-tr.mfa.

egemenlik haklarının ihlal edilmesi” olarak yorumlamakta⁹⁴ ve Türkiye’nin politikalarına tepki olarak Doğu Akdeniz’de askeri varlıklarını arttırmalarına ilişkin olarak da, bölgede Türkiye’ye yönelik “*kırmızı çizgi politikası*” uyguladıklarını belirterek, Ankara’nın “*sözlerden değil, sadece eylemlerden anladığını*” iddia etmektedir.⁹⁵ Macron, ayrıca, “*Türkiye’nin AB sularındaki ihlalleri cezasız bırakılamaz*” açıklamasını yaparak, Avrupa Birliği’nin Türkiye’ye yönelik yaptırımlar uygulamasını da gündeme getirmektedir.⁹⁶ Macron, son olarak 2020 yılı Eylül ayı başında da, Lugano Orta Doğu-Akdeniz Forumu’na gönderdiği görüntülü mesajda, Türkiye’yi “*imparatorluk fantezisi kurmak*” ile itham etmiştir.⁹⁷

Libya

Fransa, 2011’den beri iç savaş ve çatışmaların devam ettiği Libya’da, -Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Suudi Arabistan ve Rusya gibi ülkelerle birlikte- General Halife Hafter’i ve onun Tobruk merkezli Libya Ulusal Ordusu’nu desteklerken, Türkiye ise Birleşmiş Milletler’de tanınmış hükümet durumunda olan Trablus merkezli Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) Başkanı Feyyaz Sarraç’ı (Fayiz es-Sarrac) ve onun güçlerini desteklemiştir. Ülkede toprak büyüklüğü/kontrolü anlamında halen daha Hafter güçleri avantajlı gözükmesine karşın, Türkiye’nin

94 *Le Figaro* (2020), “Macron dénonce la violation des souverainetés grecque et chypriote par la Turquie”, 23.07.2020, Erişim Adresi: <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/macron-denonce-la-violation-des-souverainetes-grecque-et-chypriote-par-la-turquie-20200723>.

95 *DW Türkçe* (2020), “Macron: Türkiye’ye karşı kırmızı çizgi politikası uyguladık”, 28.08.2020, Erişim Tarihi: 08.09.2020, Erişim Adresi: <https://www.dw.com/tr/macron-t%C3%BCrkiye-ka%C5%9F%C4%B1-k%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1-%C3%A7izgi-politikas%C4%B1-uygulad%C4%B1k/a-54746555>.

96 *BBC Türkçe* (2020), “Fransa Cumhurbaşkanı Macron: Türkiye’nin AB sularındaki ihlalleri cezasız bırakılamaz”, 23.07.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53510343>.

97 *Euronews* (2020), “Fransa Cumhurbaşkanı Macron, Türkiye’yi ‘imparatorluk fantezisi’ kurmakla itham etti”, 02.09.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2020/09/02/fransa-cumhurbaskan-macron-turkiye-yi-imparatorluk-fantezisi-kurmakla-itham-etti>.

Libya'ya askeri müdahalesi sonrasında Sarraç ve Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin eli güçlenmiş ve Hafter güçlerinin ilerleyişi askeri olarak durdurulmuştur. Libya konusunda, Fransa (Cumhurbaşkanı Macron), Türkiye'yi Berlin Konferansı'na uygun hareket etmemek ve Suriyeli paralı askerleri bu ülkeye taşımakla suçlarken⁹⁸, Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da Fransa'nın Libya'da ve Mısır'da darbecileri desteklediğini ve iç siyasette destek bulmak adına Türkiye ile polemige girdiğini iddia etmektedir.⁹⁹ Türk Dışişleri, ayrıca, Macron ve Fransa'ya ateşkes konusunda Berlin ve Moskova'daki görüşmelerde Hafter'in isteksiz davrandığını hatırlatmaktadır.¹⁰⁰ Libya konusunda Türkiye'nin ısrarının bir diğer sebebi de, 2019 yılı sonunda Sarraç hükümetiyle yapılan anlaşma sayesinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Rum-Yunan tezlerine karşı güçlü bir dayanak noktası bulmuş olmasıdır. Bu nedenle, aslında Libya ve Doğu Akdeniz sorunları birbirinden o kadar da ayrı değildir.

Kaddafi rejiminin yıkılmasında İngiltere ile birlikte öncü rol oynayan Fransa, Macron döneminde uyguladığı Libya politikası sayesinde General Halife Hafter'in kontrolünde olan doğu ve güney bölgelerinde TOTAL şirketi aracılığıyla önemli petrol tesislerinin ticari işletim hakkını kazanmıştır.¹⁰¹ Furkan Polat'a göre, Fransız stratejistler, ayrıca bu sayede İslamcı gruplara karşı da mücadele verildiğini¹⁰² ve bu nedenle Hafter'in

98 *Euronews* (2020), "Fransa Cumhurbaşkanı Macron: "Türk gemileri Libya'ya Suriyeli paralı asker taşıyor"", Erişim Tarihi: 08.09.2020, Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=b7gfWNdtmdg>.

99 *A Haber* (2020), "Türkiye'den Fransa Cumhurbaşkanı Macron'a "Libya" tepkisi |Video", 25.06.2020, Erişim Tarihi: 08.09.2020, Erişim Adresi: <https://www.ahaber.com.tr/video/gundem-videolari/turkiyeden-fransa-cumhurbaskani-macrona-libya-tepkisi-video>.

100 *BBC Türkçe* (2020), "Türkiye'den Macron'a Libya tepkisi: 'Tanımlaması ancak akıl tutulmasıyla izah edilebilir'", 23.06.2020, Erişim Tarihi: 08.09.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53145756>.

101 Furkan Polat (2020), "Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Libya Politikaları", içinde Kemal İnat & Muhittin Ataman & Burhanettin Duran (ed.) *Doğu Akdeniz ve Türkiye'nin Hakları*, SETA Kitapları 60, s. 220.

102 Ki Fransız analist Ariane Bonzon'un bir yazısı ve yazıya konu olan uzmanların görüşlerinde benzer yaklaşımlar görülebilir. Bakınız; Ariane Bonzon (2020), "Le désastreux casting de la France en Libye", *Slate.fr*, 25.06.2020, Erişim Tarihi:

istihbari ve lojistik açıdan desteklenmesi gerektiğini düşünmüş ve bu yönde politikalar uygulanmıştır.¹⁰³ Bir diğer önemli konu ise, bölgede askeri operasyonları giderek artan Türkiye'nin frenlenmesidir. Nitekim Cumhurbaşkanı Macron, Libya konusunda Ankara'yı "*tehlikeli bir oyun oynamak*"la itham etmekte¹⁰⁴ ve Türkiye'nin Libya'da Berlin Konferansı'ndaki angajmanlara uygun hareket etmediğini iddia ederek, Libya'daki gelişmeleri "*Türkiye'nin tarihsel ve kriminal sorumluluğu*" olarak yorumlamaktadır.¹⁰⁵ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hami Aksoy ise, Macron'un Türkiye'nin Libya politikasını "*tehlikeli bir oyun*" olarak değerlendirmesini "*akıl tutulması*" olarak yorumlamakta ve Fransa'nın Libya'da darbeci ve korsan Halife Hafter güçlerine destek verdiğini vurgulamaktadır.¹⁰⁶ Fransa'nın Libya politikası konusunda Cumhurbaşkanı Macron'u yönlendiren kişinin son dönemde Türkiye'ye pek de sıcak yaklaşmayan Fransa Dışişleri Bakanı -eski Savunma Bakanı- Jean-Yves Le Drian olduğu düşünülmektedir.¹⁰⁷ Ayrıca Türkiye'deki bazı analistler, Fransa'nın Libya'daki tavrının Kuzey Afrika'da Rusya'yı güçlendirdiğini ve NATO'nun Güney kanadını tehlikeye attığını da iddia etmekte ve Fransa'nın NATO ve Batı blokunun çıkarlarına uygun davranmadığına yo-

09.11.2020, Erişim Adresi: <http://www.slate.fr/story/191889/france-libye-turquie-conflit-guerre-influence-diplomatique-ingerence-soutien-marechal-haftar>.

103 Furkan Polat (2020), "Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Libya Politikaları", s. 220.

104 *France24* (2020), "France's Macron accuses Turkey of playing 'a dangerous game' in Libya", 22.06.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.france24.com/en/20200622-france-s-macron-accuses-turkey-of-playing-a-dangerous-game-in-libya>.

105 *Le Figaro* (2020), "Libye: Macron condamne la «responsabilité historique et criminelle» de la Turquie", 29.06.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.lefigaro.fr/international/libye-macron-condamne-la-responsabilite-historique-et-criminelle-de-la-turquie-20200629>.

106 Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2020), "SC-53, 23 Haziran 2020, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un Ülkemiz, Libya ve Doğu Akdeniz Konusunda Dile Getirdiği Hususlar Hakkındaki Soruya Cevabı", 23.06.2020, Erişim Tarihi: 31.10.2020, Erişim Adresi: http://www.mfa.gov.tr/sc_-53_-fransa-cbsk-nin-dogu-akdeniz-hk-ifadeleri-hk-sc.tr.mfa.

107 Nurşin Ateşoğlu Güney (2020), "Batılı Ülkelerin Doğu Akdeniz Politikaları", ss. 140-141.

rumunu yapmaktadırlar.¹⁰⁸ Bonzon ise, Fransa'nın Türkiye'de iddia edildiği gibi Hafter güçlerine silah desteği sağlamadığının ve birkaç sene önce gönderilen füze bataryaları ile yetindiğinin altını çizmekte ve bu bölgeye gönderilen bazı Fransız gizli servisi (DGSE) görevlilerinin hayatını kaybettiğini vurgulamaktadır.¹⁰⁹

Yunanistan'la İlişkiler

Fransa, Doğu Akdeniz konusunda Kıbrıs Cumhuriyeti/Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ne verdiği desteğin yanı sıra, son dönemde Yunanistan'ın Ege ve Akdeniz'deki tartışmalı iddialarına da açıktan destek olmaktadır. Örneğin, Fransa, İtalya ile Yunanistan arasında 9 Haziran 2020'de imzalanan deniz yetki alanı anlaşmasına destek vermekte; adalara tam deniz yetki alanı sağlayan bu anlaşma sayesinde de Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Türkiye'ye karşı da avantaj sağlamasını ummaktadır.¹¹⁰ Nitekim Yunanistan, Meis adasını ve diğer Ege adalarını dayanak noktası yaparak, son aylarda Doğu Akdeniz'de cüretkar deniz yetki alanları ve münhasır ekonomik bölge taleplerinde bulunmaktadır. Bu talepler, daha önceleri 2000'li yılların başında Sevilla Üniversitesi'nden akademisyenler Juan Luis Suárez de Vivero ile Juan Carlos Rodríguez Mateos tarafından hazırlanan ve "Seville Haritası" adı verilen resmi olmayan bir belge aracılığıyla AB kurumlarında da değerlendirilmektedir. Yunanistan'a AB tarafından da destek verilmesine karşın, bu konuda daha arabulucu gibi hareket etmek isteyen

108 İdlir Lika (2020), *Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki Tehlikeli Oyunu*, s. 8.

109 Ariane Bonzon (2020), "Le désastreux casting de la France en Libye", *Slate.fr*, 25.06.2020, Erişim Tarihi: 09.11.2020, Erişim Adresi: <http://www.slate.fr/story/191889/france-libye-turquie-conflit-guerre-influence-diplomatie-ingerence-soutien-marechal-haftar>.

110 İdlir Lika (2020), *Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki Tehlikeli Oyunu*, ss. 14-15.

Almanya'nın aksine¹¹¹, Fransa'nın bu konuda çok Yunanistan taraftarı olarak hareket etmesi, Türkiye kamuoyunda tepkilere neden olmaktadır.

Türkiye ise, Yunanistan'ın talepleri karşısında, son birkaç yıl içerisinde buna cevap niteliğinde olan "Mavi Vatan" konseptini yaratmış ve -her ne kadar resmi bir doktrin olmasa da- bu konseptle son dönemde başta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere birçok önemli ve üst düzey Türk devlet görevlisince destek verilmiştir. Cihat Yayı tarafından geliştirilen bu doktrin, son yıllarda Batı dünyası ile ilişkileri bozulan Türkiye'nin kendi ulusal egemenliğini ve Kıbrıs Türklerinin haklarını korumasını öngören askeri bir stratejidir. Bu stratejinin önemli bir yeniliği ise, Türk karasuları ile birlikte deniz yetki alanları ve münhasır ekonomik bölge kabul edilen yerlerin adeta "vatan toprağı" olarak kabul edilmesi ve bu yolla Türkiye'nin egemenlik haklarına saldırı yapılması durumunda sert karşılık verileceğinin tüm dünyaya ilan edilmesidir.

Türkiye ile Yunanistan arasında 2020 yılı içerisinde Doğu Akdeniz ve Ege'de NAVTEX gerilimlerinin yaşanmaya başlaması sonrasında Fransa, cüretkar bir tavırla, Lafayette fırkateyni ve iki adet Rafale jetini bölgeye (Girit adası) göndermiştir. Bu karar, Yunanistan tarafında büyük bir memnuniyet yaratmış ve Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis, Twitter mesajı ile Fransa'ya teşekkür etmiştir.¹¹² Yunanistan'ın Fransa'dan Rafale alımına karar vermesi de zaten bu süreçten sonra olmuştur.

111 Erbil Başay (2020), "Almanya Dışişleri Bakanı Maas'tan Yunanistan ve Türkiye'ye diyalog çağrısı", AA, 25.08.2020, Erişim Tarihi: 08.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-disisleri-bakani-maas-tan-yunanistan-ve-turkiye-ye-diyalog-cagrisi/1952397>.

112 Sina Kısacık & Gamze Helvacıköylü (2020), "Doğu Akdeniz'deki Enerji Temelli Güvenlik Gelişmelerinin Türkiye'nin Doğu Akdenizli Komşuları ve Küresel Güçlerle Olan İlişkilerine Yansımaları", s. 130.

Mavi Vatan haritası¹¹³

Öneriler

Kıbrıs ve Doğu Akdeniz, Libya ve Yunanistan'la ilişkiler gibi üç farklı parametrede yaşanan bu krizler, Türkiye ile Fransa'nın arasını açtığı gibi, Yunanistan, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve ABD gibi Batılı ülkelerle son dönemde üstüste krizler yaşayan Türkiye'nin ekonomisi de bu süreçten olumsuz yönde etkilenmiştir. Öyle ki, son aylarda döviz kurlarında yaşanan rekor artış, Türk firmalarının ve Türk halkının uluslararası alanda alım ve rekabet gücünü azaltmıştır. Türk-Fransız Ticaret Odası Başkanı Selçuk Önder ise, Sarkozy döneminden itibaren Türkiye ile Fransa arasında yaşanan siyasi krizler nedeniyle siyasi ve ekonomik ilişkilerin inişli-çıkışlı olduğunu ve bu gelişmelerden iki ülke arasındaki ticaretin ve Türkiye ekonomisinin olumsuz etkilendiğini belirterek, Türkiye'nin dış

113 Esra Yalçınalp & Emre Temel (2020), "Mavi Vatan nasıl doğdu? Doktrin mimarları Cem Gürdeniz ve Cihat Yayıcı anlatıyor", *BBC Türkçe*, 10.09.2020, Erişim Tarihi: 07.11.2020, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54096105>.

politikada gelecek adına stratejik adımlar atması ve Batılı müttefikleriyle arasını düzeltmesi gerektiğini kaydetmektedir.¹¹⁴

Fransa-Türkiye ilişkilerini Akdeniz bağlamında geliştirmek için somut bazı öneriler şöyle sıralanabilir:

- ❖ İki ülke, Libya'da arabuluculuk konusunda işbirliği yapmalı ve bölgesel istikrar ve güvenliğin sağlanması için birlikte hareket etmelidirler. Libya'da ateşkesin sürdürülmesi, yeni anayasa hazırlıkları ve ortak bir hükümet kurulması gibi konularda Türk-Fransız işbirliğinin sağlanması, bu ülkede istikrarın tesis edilmesini kolaylaştıracaktır. Bu durum, ayrıca, her iki ülkenin de farklı iki blokun lideri olarak masada somut kazanımlar elde etmelerini sağlayacaktır.
- ❖ Doğu Akdeniz konusunda ilk olarak, Türkiye de Doğu Akdeniz Gaz Forumu'na dâhil edilmelidir. Ayrıca Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları ve münhasır ekonomik bölgelerin belirlenmesi için tüm kıyıdaş ülkelerle diplomatik temas ve resmi görüşmeler başlatılmalıdır. Bu görüşmelerde, nihai sonuca ulaşılmasa bile, ihtilafsız bölgeler tespit edilerek, bu bölgelerde enerji şirketlerinin çalışmasına imkân sağlanabilir.
- ❖ Kıbrıs adasının münhasır ekonomik bölgelerinde keşfedilen doğalgaz ve petrol kaynaklarının kullanımı/paylaşımı konusunda adadaki iki unsur arasında (Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler) Birleşmiş Milletler aracılığında yeniden doğrudan görüşmeler/müzakereler başlatılmalı ve Fransa ve Türkiye de buna destek

114 Arzu Çakır (2020), "Türkiye Diplomaside Tavla Değil Satranç Oynamalı", *Amerika'nın Sesi*, 21.10.2020, Erişim Tarihi: 21.10.2020, Erişim Adresi: <https://www.amerikaninsesi.com/a/t%C3%BCrkiye-diplomaside-tavla-de%C4%9Ffil-santran%C3%A7-oyynamal%C4%B1-5628631.html>.

vermelidirler. Kıbrıs'taki doğalgaz keşifleri, adada federatif/konfederatif bir çözüm ya da iki devletliliğin sağlanması konusunda bir kaldıraç olarak kullanılmalı ve çözümsüzlüğün devamı yönünde politikalar geliştirilmesine engel olunmalıdır. Örneğin, adada ilerleyen yıllarda bir çözüm olacağı varsayılarak, bu kaynakların Türk tarafına ait olan gelirleri bir banka hesabında bekletilebilir, ya da -adada çözümsüzlüğün kalıcı olacağı hesap ediliyorsa- Rumların doğalgaz satış imtiyazı karşılığında KKTC'ye yönelik ekonomik ambargoların kaldırılması/hafifletilmesi ve/veya KKTC'nin tanınması seçenekleri gündeme gelebilir.

- ❖ Cumhurbaşkanı Macron, 2021 yılı içerisinde Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunmalı -ki bu ziyaret, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2018 Fransa ziyaretine iade-i ziyaret niteliğinde olacaktır- ve Türk muhataplarına Fransa'nın resmi görüşlerini samimiyetle aktarmalıdır. Fransa'nın son dönemde yaşanan olağanüstü olayların etkisiyle özgürlükler bağlamında kısıtlanan Türkiye demokrasisine yönelik eleştirileri haklı görülebilir; ancak Fransa ve ABD gibi demokrasilerin -Türkiye'nin zorlu coğrafyasında- Libya ve Mısır gibi ülkelerde askeri darbeye işbaşı yapan yönetimleri destekledikleri de düşünülürse, Paris'in Ankara'ya yönelik demokrasi eleştirileri fazla idealist kaçmaktadır.
- ❖ Fransa, Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti/Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan'la ilişkilerinde iletişim ve uzlaşmacıyı kolaylaştırıcı bir arabulucu olarak hareket etmeyi tercih edebilir. Fransa'nın bu konudaki politikası ise uluslararası hukuka uygunluk ve uzlaşma prensipleri üzerine inşa edilmelidir. Bu durum, Fransa'nın

tüm taraflarla siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirecektir.

- ❖ İkili ilişkilerde ve medya yayımlarında rekabet ve hamaset dili yerine ortak değerler ve işbirliğine dayalı bir üslup tercih edilmeli veya en azından özendirilmelidir. Bu durum, özellikle halkları birbirlerine karşı kıskırtmamak adına son derece gereklidir.
- ❖ Her iki ülke de üyesi oldukları NATO'ya uygun politikalar takip etmeli ve Birliğe zarar verici açıklamalar ve uygulamalardan kaçınmalıdırlar.
- ❖ Her iki ülkedeki siyasi otoriteler de, iç politika için dış politikayı araçsallaştırmak ve birbirlerini kötülemek gibi olumsuz alışkanlıklarından vazgeçmelidirler.

Sonuç ve Değerlendirme

Tüm bu süreci incelediğimizde Fransa'nın Emmanuel Macron'un Cumhurbaşkanlığı döneminde uygulamaya soktuğu Doğu Akdeniz politikasının bir süreklilik içerisinde olduğu, ancak konjonktürel gelişmelerin de etkisiyle önceki Fransız Cumhurbaşkanları döneminde uygulanan politikalardan daha iddialı ve atak olduğu söylenebilir. Ayrıca Fransa'nın bu konuda Türkiye gibi önemli bir müttefikle karşı karşıya gelmesi de her iki ülke adına ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu aşmak için ise, iki müttefik devletin uluslararası hukuk, hakkaniyet ve mantık çerçevesinde hareket etmeleri Doğu Akdeniz/Kıbrıs, Libya ve Yunanistan'la ilişkiler (Ege Sorunu) gibi konularda çözüme yönelik ara formüller geliştirmeleri gerekmektedir. Elbette diplomaside hiçbir sorun tek bir tarafın iradesini diğer tarafa tamamen kabul ettirmesiyle çözülemez; bu nedenle, iki güçlü devlet olan Fransa ve

Türkiye'nin, sorunu derinleştirmek yerine çözüm yönünde hareket etmeleri son derece faydalı ve yerinde olacaktır. Son olarak řu da belirtilmelidir ki, Fransa ile Türkiye'nin Akdeniz'de yaşadıkları sorunlar varoluşsal nitelikte değildir; dolayısıyla, iki büyük devlet, ulusal çıkar farklılıklarına dayalı sorunlarını çözmek veya yönetmenin bir yolunu bulabilmelidirler. Zira diplomasi, bir çözüm sanatıdır..

